

CD-besprekingen

16/06/2006 – Releasejaar: 1948

ALEXANDER SCRIBIN

'First Symphony in E major, op. 26'

Nikolay Golovanov was een van Ruslands grote dirigenten uit de oorlogjaren, en het Russische label Boheme Music geeft hem met deze cd – eentje uit een hele reeks met orkestwerken van Alexander Scriabin - een eerbetoon. Op deze opname, uit 1948, dirigeert Golovanov Scriabins hoog-romantische eerste symfonie, een magistraal Wagneriaans werk voor groot orkest, koor en solisten.

Scriabins stijl is bijzonder dramatisch geladen, met pathetische uithalen die aan Mahlers vroege of Tchaikovskis late stijl doen denken. Deze zesdelige symfonie volgt het inmiddels beproefde patroon van duister naar licht, waarbij een donkere inleiding, over een innerlijk verscheurd Allegro, een bewogen traag deel of een lichter intermezzo, de luisteraar naar de finale leidt. Die is geschreven op tekst van Scriabin zelf, een hymne die, in typische fin-de-siècle stijl de kunst, en muziek als hoogste aller kunsten, bewierookt.

Vraag is natuurlijk: hoe heeft zo een opname van bijna zestig jaar oud, zijn digitale remastering overleefd? Over de interpretatie van de symfonie, om te beginnen, niets dan lof: ook al is dit een oude opname, en heeft dit door en door Russische orkest last van een nogal verouderd klankidoom, het enthousiasme waarmee Golovanov zijn muzikanten leidt maakt bijna alles goed. De snelle delen, de nummers twee en vijf zijn dat, klinken even stormachtig alsof Simon Rattle zelf Mahlers meest bewogen muziek dirigeerde. De trage delen klinken sereen en rustig, maar worden interessant gehouden, mede dankzij de goede houtblazers en de bijzonder accurate, zuivere strijkers. De vioolsectie van dit orkest is duidelijk een klasse apart: hun intieme inleiding van de eerste en laatste delen is een prestatie waartoe lang niet elk modern orkest in staat zou zijn. De uiterst scherpe klank van de klarinetten (in luide gedeeltes) en vooral van de kopersectie, doet echter weinig goeds. Deze geforceerd klinkende, snijdende klank mag dan wel iets authentieks en Russisch hebben, maar maakt zoveel luide passages kapot, dat sommige delen werkelijk nauwelijks beluisterbaar zijn. Ook de zangers, zowel het koor als de solisten laten hier en daar enkele steken vallen. Zo komt mezzo Lyudmila Legostayeva hopeloos verouderd over, met haar scherpe, weinig expressieve stem en wijde vibrato. Tenor Anatoly Orfenov presteert beter, warmer en emotioneler vooral, maar ook zijn prestatie valt niet echt schitterend te noemen. Het koor klinkt dan weer wat rommelig, met inzetten die zelden echt samen zijn en een klank die niet homogeen genoeg is.

De overzetting van grammofoonplaat naar cd gebeurde zo goed als dat mogelijk was, al is natuurlijk steeds meteen duidelijk dat dit een oude opname is. Stille gedeeltes komen over het algemeen veel beter over dan luide, en het laatste deel, waar het koor binnenkomt, valt tegen, maar over het algemeen kunnen we voorzichtig positief zijn over deze cd: Golovanovs interpretatie compenseert de oude klank van de opname voor een groot stuk.

Bart Cypers

CD / Boheme / Codaex (CDBMR 907081)

Bezetting: Lyudmila Legostayeva (mezzo-sopr.); Anatoly Orfenov (tenor); The Great Symphony Orchestra and Choir of the All-Union Radio and Central TV, Nikolay Golovanov (dir.)

CD-besprekingen

30/01/2008 – Releasejaar: 2008

ALEXANDER SCRIBIN 'Orchestral Music'

Hoewel Scriabins modernisme snel overschaduwd werd door de veel radicalere experimenten van de tweede Weense school, vertegenwoordigde hij tijdens zijn korte leven een van de meest vooruitstrevende, verregaande stromingen binnen de klassieke muziek. De details van Scriabins privé-leven laten we misschien beter achterwege want de man was extreem egocentrisch en vergeleek zich en zijn taak als kunstenaar met die van Jesus Christus of Napoleon. Zijn excentrieke visie op kunst, waarbij hij muziek zag als een soort van religieus-erotische droom en poogde een totaalwerk te produceren dat het publiek zowel auditief als visueel moest stimuleren (door middel van een machine die gekleurd licht moest produceren, liefst opgesteld tijdens een festival aan de voet van het Himalayagebergte), zorgde echter voor enkele van de meest weelderige orkestwerken uit de belle époque.

De Finse dirigent Leif Segerstam maakte op cd al eerder indruk, onder meer met een schitterende opname van Sibelius' symfonieën en stelt ook hier niet teleur met een lezing van Scriabins muziek die zowel het megalomane als het tedere uit de muziek weet te halen. Zo is er het heerlijk lange trage middendeel van de tweede symfonie, met zijn echo's van Tristan und Isolde en haar rijkelijke orkestratie, waar tedere soli in de houtblazers en een slanke klank bij de strijkers deze muziek heel intiem doen klinken. De grote dynamische verschillen waarmee deze plaat werd opgenomen komen mooi tot uiting in de opening van de eerste symfonie, die haast uit het niets begint met een extreem zachte klarinetmelodie. Ook het trage middendeel van het pianoconcerto moet het hebben van een dergelijk zacht, meditatief karakter. De kopersectie van dit orkest, de Zweedse Royal Stockholm Philharmonic is in topvorm en noch Scriabin noch Segerstam stellen hun koperblazers dan ook teleur: het openingsdeel van de tweede symfonie barst bijna uit zijn voegen met scherpe trompetpassages en een scheurende trombonesectie. Een zeker classicisme overheerst toch en zo komt het dat bijvoorbeeld het tweede deel van de eerste symfonie, met zijn nerveuze, onvoorspelbare melodiewendingen toch een zekere lyriek blijft behouden.

Voor pianisten is Scriabin vooral de componist van elf virtuoze en soms experimentele sonates en een hele reeks études en préludes en in een verzameling met orkestmuziek konden dus ook noch het pianoconcerto, noch het symfonisch gedicht 'Prometheus' voor piano en orkest ontbreken. Het pianoconcerto wordt op een relatief lichtvoetige manier uitgevoerd door pianist Roland Pöntinen. Zijn piano bezit een erg heldere klank die vooral in de eerste twee delen goed tot zijn recht kan komen en die het concerto minder doorwrocht doet klinken. Dit contrasteert met het zware 'Prometheus', waar pianist Love Derwinger soms een haast bovenmenselijke confrontatie aangaat met het orkest. Scriabin behandelt de piano hier als een extra orkestinstrument, met een veeleisende partij die veilig ingebed zit binnen de bijna impressionistische maar steeds erg dikke klanken van het orkest.

Het is geen kleine prestatie om in de dichte, laat-romantische harmonieën en textuur van Scriabin structuur en verstaanbaarheid aan te brengen maar Leif Segerstam slaagt hier wonderwel goed in. Het resultaat zijn drie mooie cd's die Scriabins niet altijd even toegankelijke muziek toch op een heel aantrekkelijke manier presenteren.

Bart Cypers

3CD / BIS / Codaex (BIS-1669/1670)

Bezetting: Love Derwinger, Roland Pöntinen (p); Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, Leif Segerstam (dir)

CD-besprekingen

12/06/2004

ALEXANDER SCRIBIN 'Complete Piano Sonatas'

Roberto Szidon maakte dertig jaar geleden voor Deutsche Grammophon een opname van de volledige verzameling Scriabin-sonates, inclusief de Fantaisie op. 28 en twee jeugdsonates. In de reeks 'Trio' wordt deze opname nu voor een prijsje opnieuw uitgebracht.

Alexander Scriabin stierf toen hij amper tweeënveertig was, maar in die korte tijd maakte hij, nooit twijfelend aan zichzelf, een enorme evolutie door. Deze evolutie, van laat-romantiek tot expressionisme, is goed te volgen aan de hand van de pianosonates die hij gedurende zijn leven regelmatig produceerde. Als concertpianist (ondanks zijn kleine handjes toch de evenknie van studiegenoot Rachmaninoff) schreef hij zo een stuk van z'n eigen repertoire bijeen.

In de Sonata-fantaisie die de veertienjarige Alexander voor zijn eerste vriendinnetje schreef, valt de typische eind-negentiende-eeuwse russische pianostijl te herkennen. Overdachte, sterk gekleurde 'Tsjaikowsky-akkoorden' vermengen zich met Chopins elegante pianistische schrijfwijze. In de Derde Sonate toont de volwassen Scriabin zich voor de eerste keer. Al het beste van de Romantiek is hier aanwezig: strijdvaardige akkoorden naast zachte, lyrische passages in het eerst deel, fanatieke accenten naast het meest bevallige 'Con Grazioso' in het tweede deel. Het derde deel met z'n klagende middenstem omgeven door bijtenden akkoorden en de lieflijke momenten tegenover het catchy tango-achtige ritme in de finale... Scriabin brengt het allemaal net iets inventiever en soms ook frisser dan zijn voorgangers. Vanaf 1905 gaat het de bizarre kant uit met zijn muziek. Onder invloed van een zekere Madame Blavatsky gaat hij zichzelf beschouwen als profeet van de Ware muziek, begenadigd met een goddelijke inspiratie. Een steeds terugkerend mystiek akkoord en een theorie rond kleurenleer vormen nu het uitgangspunt van zijn nieuwe composities, in de pianomuziek merkbaar vanaf de vijfde sonate. Scriabins houding ten aanzien van de zesde sonate is een frappant voorbeeld van die achterliggende filosofie. Uit angst voor de duistere krachten die ze zou bevatten, speelde hij haar nooit voor publiek. De ongeveer gelijktijdig gecomponeerde 'Witte Mis'-sonate, plechtig en groots, diende als tegengif. Ook heel bekend is de negende sonate, de 'Zwarte Mis'. Een ragfijn, bezwerend motiefje doet zich aanvankelijk aardig voor, maar zwelt haast ongemerkt aan. De koortsige ondertoon geeft de indruk dat er ergens diep in de piano een duivelsoproeping aan de gang is. De ware, verderfelijke aard van het 'oproepmotief' wordt later duidelijk, als de componist het boven enkele gemene dissonanten plaatst.

Roberto Szidons spel staat ver boven de technische moeilijkheden die deze werken in overvloed opwerpen. In de romantische stukken kiest hij er af en toe voor om speciale momenten extra in de verf te zetten ten koste van de 'drive', maar het blijft steeds bij verantwoord 'tijdverlies'. Als alternatief zijn er oa. de recentere (1996) integrale opname door Marc-André Hamelin bij Hyperion, of de historische opnames (niet integraal) door Scriabins eigen schoonzoon Wladimir Sofronitsky.

Toby Sermeus

3CD / Deutsche Grammophon / Universal (477 049-2)

Bezetting: Roberto Szidon (p)

CD-besprekingen

24/05/2005

ALEXANDER SCRIBIN 'Piano Studies'

Scriabin is een belangrijk Russisch componist van eind 19de begin 20ste eeuw. Zijn oeuvre bestaat vooral uit pianomuziek en op deze cd staat een belangrijk onderdeel van dit oeuvre: zijn pianostudies. Pianist Vitaly Samoshko won in 1999 de Koningin Elisabeth Wedstrijd nadat hij al op verschillende andere wedstrijden in de prijzen was gevallen. Na die Koningin Elisabeth Wedstrijd heeft deze Ukrainer zich bij ons gevestigd en ondertussen heeft hij een aardige carrière uitgebouwd in Europa. Volgend jaar start deze pianist trouwens ook met een loopbaan als docent aan het Koninklijk Conservatorium van Gent.

De pianostudies van Scriabin zijn geen studies zoals het buurmeisje op piano jengelt op woensdagmiddag, net voor de pianoles. Het zijn zelfstandige werkjes waarin de componist al de mogelijkheden van het instrument verkent. Het resultaat is een verzameling erg uitgewerkte, doordachte pareltjes van muziekstukken. Op deze plaat staan zesentwintig etudes die allemaal een volledig ander karakter hebben, maar die toch ook passen in het typisch laatromantische idioom van de componist: ondanks de verscheidenheid worden deze stukjes met elkaar verbonden door een dramatische, romantische sfeer.

De eerste helft van de cd bestaat uit studies die dateren uit Scriabins vroege jaren. Opus acht is de eerste cyclus die de componist schreef en dat is voelbaar in de muziek. Die is nog wat naïef en complexloos, wat natuurlijk niets afdoet aan de kwaliteit van de muziek. Een tweede gedeelte van de plaat bestaat uit het opus 42, een volgende etude-cyclus die bestaat uit werken die duidelijk meer maturiteit verraden. De muziek speelt meer op contrasten, rustige, serene momenten worden bruusk afgewisseld met snelle, geagiteerde stukken. De componist gaat ook duidelijk de experimentele toer op met zijn harmonieën: de muziek raakt het atonale en klinkt bij momenten wel erg dissonant. De laatste werken op deze cd zijn zelfstandige studies. De speelsheid van het begin van zijn oeuvre is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een veel grotere intimiteit en expressiviteit. De kleur van de stukken is duidelijk veel donkerder geworden en ook de harmonie is dissonanter geworden. Hoewel de componist tonaal blijft zijn de samenklanken soms ronduit agressief.

Deze plaat vormt dus een overzicht van het oeuvre van Scriabin aan de hand van zijn etudes. Dat is een erg goede manier om het werk van deze componist te leren kennen. Niet alleen zijn deze studies representatief voor Scriabins stijlperiodes, maar ze vormen ook een soort laboratorium waar de componist op zoek gaat naar nieuwe mogelijkheden om zijn emoties uit te drukken. Het is duidelijk dat Samoshko het werk van Scriabin in de vingers heeft: de muzikale mogelijkheden van deze muziekstukjes worden ten volle benut zonder te vervallen in clichés. De cd zelf is ook uitermate verzorgd ondanks het feit dat het van een minder bekend label afkomstig is.

Anthony Devriendt

CD / Linear Art Transfer / Laval (L.A.T.02-2005)

Bezetting: Vitaly Samoshko (piano)

CD-besprekingen

02/01/2007 – Releasejaar: 2006

ALEXANDER SCRIBIN 'Piano Music'

Erg vaak is de muziek van Alexander Scriabin (1872-1915) niet te horen in de concertzalen. Bij pianisten staat deze Russische grootmeester echter bijzonder hoog aangeschreven. Dat heeft allicht te maken met de ingenieuze manier waarop hij traditionele polyfonie verweeft met vernieuwende harmonische kleuren en romantische lyriek. Voor haar tweede cd selecteerde Irina Lankova, een Russin die al tien jaar in Brussel woont, een negendelig programma, dat een ideaal evenwicht vindt tussen de virtuoze en de ingetogen Scriabin.

Vanaf de opening van de cd gooit Lankova haar kaarten op tafel. Ze beschikt over een opvallend krachtige toon die ze combineert met harmonische transparantie. Geen detail van Scriabins verrassende harmonieën gaat aan haar voorbij, maar dat betekent niet dat de lyriek in de verdrinking komt. Zo ontroert ze in het Andante uit de 'Sonate-fantaisie opus 19' door de verfijnde fraseringen waarmee ze de melodieën aan elkaar breidt. Af en toe verliest ze door dat sterk focussen op details wel de grotere structuur uit het oog, en laat dat nu een van de speerpunten van Scriabins muziek zijn. In langere fragmenten houdt ze niet altijd de spanning vast, waardoor de muziek, ondanks de expressieve kleuren die ze uit haar vleugel tovert, wat gaat verbrokkelen. Absoluut indrukwekkend is Lankova dan weer wanneer de muziek de virtuoze kant opgaat. Met haar parelende, heldere techniek sleept ze luisteraar mee in de vurige delen, terwijl elke noot de adem krijgt die ze vraagt. Ook in de omgang met Scriabins aparte contrapunt toont Lankova zich bijzonder inventief en intelligent: elk thema, elke melodische rijke tussenstem geeft ze de nodige kleur en ruimte. In de laatste twee nummers van de cd – de Sonate n° 9 opus 8 en de Etude opus 8 n° 12 – verslapt de aandacht af en toe, ondanks deze sterktes. Een wat uitgebreider dynamisch palet had hier voor nog meer overtuigingskracht kunnen zorgen. Laat dat echter geen smet werpen op deze mooie cd, die een warm pleidooi voert voor een bij het grote publiek te weinig bekend componist.

Tristan Faes

CD / IL / AMG (3105)

Bezetting: Irina Lankova (pno)